

РОЗДІЛ І СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ ДИНАСТІЇ

Спадщина Романовичів

Відомо, що назва «Руське королівство» за Галицько-Волинською державою закріпилася з другої половини XIII ст., після коронації великого князя Данила Романовича. У вітчизняній історіографії досі можна зустріти найрізноманітніші підходи до коронації Данила: від надмірної апологетики до повного ігнорування, написання королівського титулу в лапках або твердження, що королівський титул не мав жодного значення і сам Данило Романович ним не користувався. Подібні висновки суперечать історичним джерелам, автентичність яких не викликає сумнівів, тому немає потреби їх спростовувати. Цікавішою є дискусія, розпочата українськими істориками в еміграції: чому саме в 1253 р. галицько-волинський князь Данило коронувався як «король Русі», що тоді називалося «Руським королівством» і чому Лев Данилович не був коронований королем, а його син Юрій Львович прийняв цю корону?

«Найсвітлішим королем Русі» титулував Данила Романовича Папа Римський Інокентій IV, «світлому мужеві Данилові I, королеві русинів» писав у 1254 р. віце-магістр Німецького ордену в Пруссії Бургард фон Горнгаузен. Чи означав цей титул просто перетворення Галицької землі з князівства на королівство? Подібний висновок можна було б зробити на підставі титулу короля Юрія Львовича: «король Русі (*regis Russiae*), князь Лодомерії (*principis Ladimiriae*)», тобто «король галицький і князь володимирський (волинський)», тим більше що подібний титул прийняли трохи

раніше угорські королі. Більше того, у 1303 р. він домігся утворення окремої Галицької митрополії, на що пішла Константинопольська патріархія, яка опиралась утворенню нових діоцезій (досить згадати спроби великого князя володимирського Андрія Боголюбського чи великих князів литовських). Ця митрополія об'єднала єпископії, розташовані на територіях поза межами ординського контролю, включаючи й непідвладні королю Юрію, наприклад турівську (митрополит київський перебував у Володимирі на Клязьмі під ординським контролем).

На думку деяких вітчизняних дослідників, завдяки певним політичним подіям Руському королівству вдалося на деякий час відновити незалежність від Золотої Орди. Проте вже князь Андрій Юрійович і його брат Лев Юрійович мали серйозні проблеми з татарами. Вони не випадково пропонували Німецькому ордену в Пруссії свій захист від ординців, підкреслюючи, що саме їхні землі лежать на фронті християнської Європи проти Орди, яка з часів хана Узбека повністю перейшла в мусульманський табір. Польський король Владислав Локетек з династії П'ястів у листі до папи Івана XXII від 21 травня 1323 р. писав, що «два останні руські князі зі схизматського роду, які були для нас немов непоборним щитом проти жорстокого татарського народу, зійшли зі світу». Мабуть, тому Андрій Юрійович не прийняв королівського титулу, а брати так і не допомогли закарпатським вельможам, які

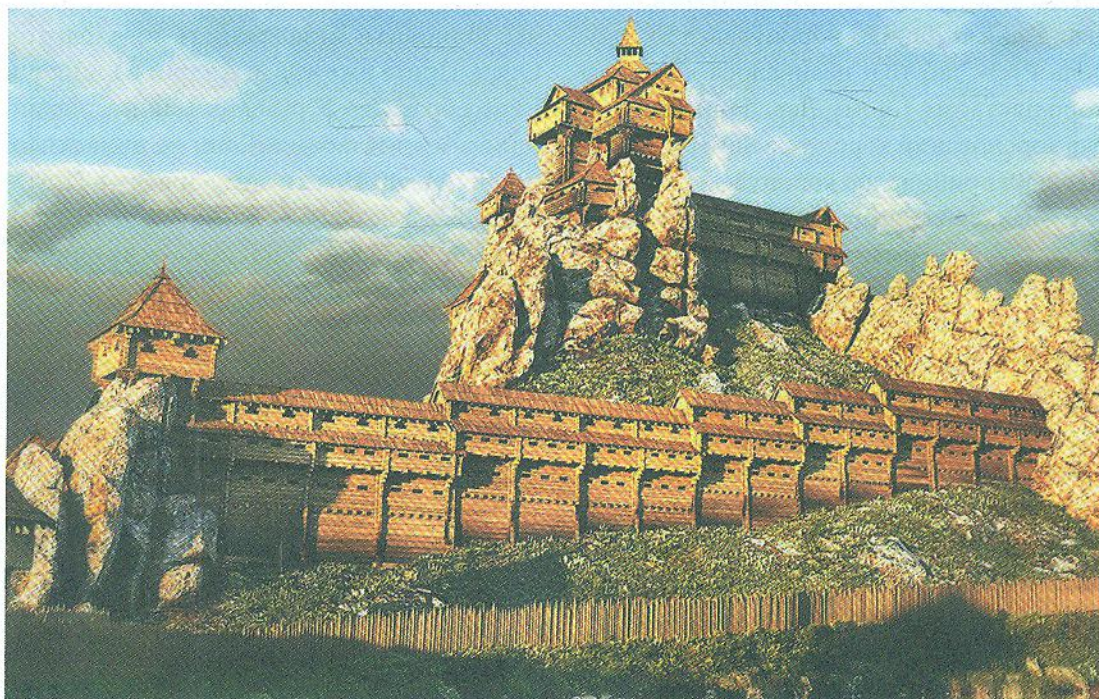
Печатка, яка, імовірно, належала великому князю Данилові Романовичу. Сучасна прорисовка

закликали їх збройною рукою поборотися за угорську спадщину після смерті короля Андраша III, останнього з династії Арпадів. У світлі цих фактів більш мотивованим є припущення про загибель обох князів у боротьбі з Золотою Ордою.

Необхідно зазначити, що після смерті Андрія і Лева Юрійовичів останніми прямими спадкоємцями Романовичів залишалися їхні сестра Марія, дружина черського князя Тройдена, і тітка Анастасія,

Фортеця Тустань. Сучасна реконструкція

удова добжинського князя Земовита. Припущення, які робили дослідники генеалогії Романовичів про існування двох Мстиславів Даниловичів, один з яких був батьком Анастасії, не спираються на історичні джерела, а побудовані виключно на умовиводах і домислах авторів. З огляду на це, таке існування є гіпотезою. Тут вагомими, з погляду права, були претензії сина Марії Болеслава Тройденовича й добжинського князя Владислава Земовитовича — сина молодшого брата Владислава Локетка та Анастасії, дочки Лева Даниловича.

Поряд із княгинями, найбільше прав на руську спадщину мав Любарт-Дмитро Гедимінович як зять князя Лева Юрійовича. Ця непересічна особистість із різних причин не мала належної оцінки в працях як вітчизняних, так і зарубіжних істориків. Нещодавно львівські дослідники ввели в науковий обіг пом'яник Преображенського кафедрального монастиря (с. Спас Старосамбірського району Львівської обл.). За цим пом'яником дружиною Гедиміна-Прокопія і матір'ю Любарта-Дмитра була Леоніда, яку дослідники вважають дочкою Лева Юрійовича, так названою на батькову честь. А за таких умов претензії Любарта Гедиміновича на спадщину Романовичів були найвагоміші.

Останній прямиий нащадок Романовичів, острозький князь Данило Василькович, походив з гілки, яка втратила право на успадкування найстаршого престолу після смерті Романа Даниловича, якого не стало ще за життя батька. Він міг претендувати тільки як близький родич, тобто після претендентів «за кужелем», яких було й так багато.

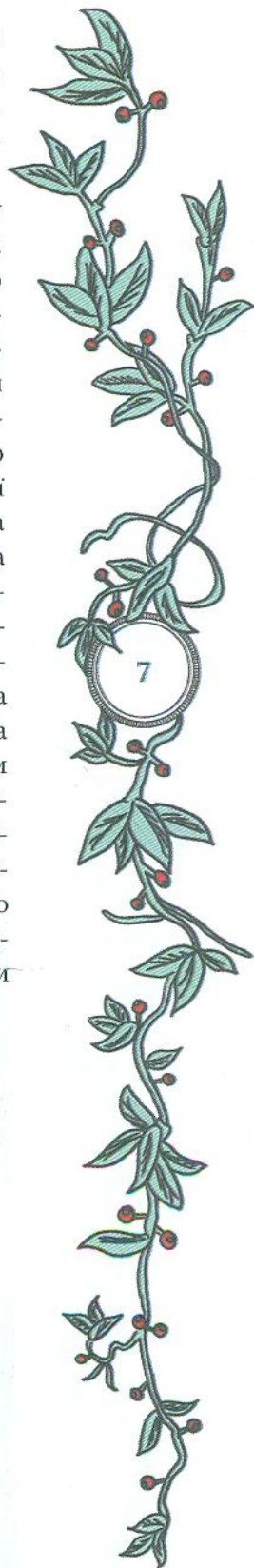
Польському королеві Владиславові Локетку князі Юрійовичі були племінни-

ками. Вони були правнуками й угорського короля Бели IV з династії Арпадів. Тобто виходить, що як польський, так і угорський королі були претендентами також — як близькі родичі.

Свої претензії на галицьку спадщину заявили навіть глогівські князі Генріх II та Ян. Позаяк їхні претензії визнав Папа, то їх довелося брати до уваги. Глогівські правителі були пов'язані ще з першою галицькою династією як правнучаті племінники князя Ярослава Осмомисла. Їхній дід Конрад I був одружений із Саломеєю, дочкою князя Владислава Одонича, матір'ю якої була Вишеслава, дочка князя Володимирка Володаровича. Але це була надто далека спорідненість, щоб дати підстави для претензій на галицьку спадщину. Сестра глогівських князів Агнеса була видана за баварського герцога Отто III, претендента на угорську корону й свого часу союзника короля Юрія Львовича. Цей союз міг бути скріплений шлюбом. Деякі зарубіжні вчені, посилаючись на пізні польські хроніки, назвали дружину Любарта Бучею (Бушею). Але в цих джерелах конкретного імені княгині не наведено. Деякі дослідники назвали її Євфимією (чи не сплутавши

*Черський замок
XIV—XVII ст.
Сучасне фото*

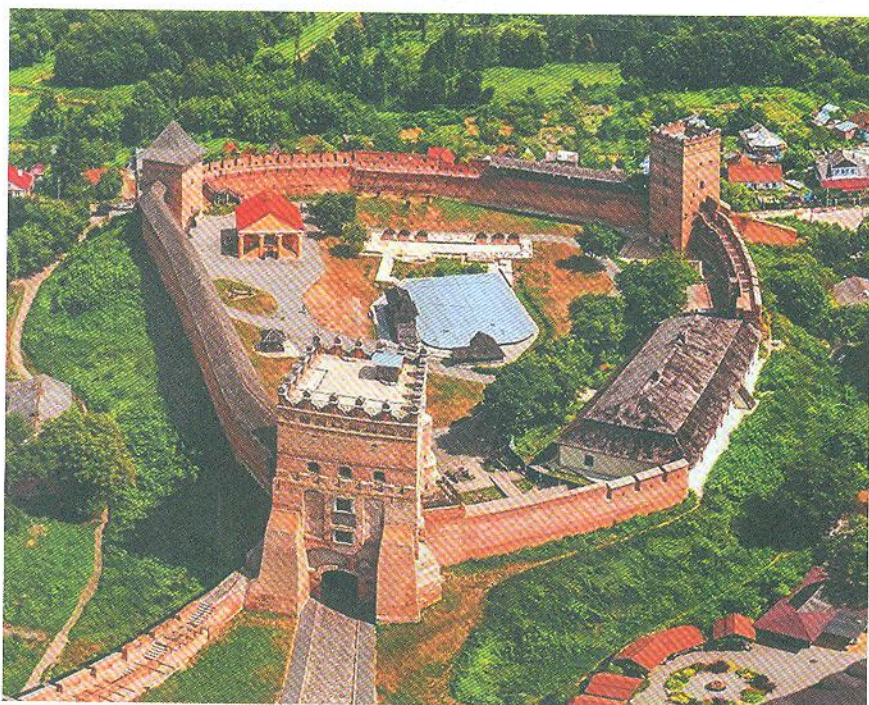

*Печатка руського короля Юрія Львовича.
Сучасна прорисовка*

з Офкою-Євфимією, дружиною Юрія-Болеслава?). Висловлювалися й інші думки щодо імені княгині. Якщо це не помилка, то Буша — скорочення від імені Богуслава. Отже, її мати могла бути полькою, не знаю з інших джерел сестрою глогівських князів. У такому разі Агрипина — хрес-

не ім'я Богуслави. Лише такий родинний зв'язок висував глогівських князів у число серйозних спадкоємців Романовичів «за кужелем».

Литовський князь Любарт-Дмитро був наймолодшим серед головних претендентів (йому було не більш ніж 11—12 років). Велике князівство Литовське спізнилося підтримати свого претендента, хоча восени 1323 р. його військо ступило на територію Волині та зимувало біля Берестя. Складні переговори між угорською, польською і мазовецькою сторонами (які претендували на спадщину Романовичів), з одного боку, та литовською — з другого, за участі золотоординського хана Узбека й зі згодою місцевого руського боярства привели до влади внука короля Юрія Львовича — Юрія-Болеслава Тройденовича. Остаточо польсько-литовський політичний компроміс було скріплено шлюбом дочки Гедиміна Альдони-Анни з сином і спадкоємцем Владислава Локетка Казимиром 16 жовтня 1325 р. Проте хрестилася дочка великого князя литовського ще

*Луцький замок.
Сучасне фото*